

VELKOMMEN TIL SLAGELSE MUSEUM

En guide til besøgende

HANDEL OG HÅNDVÆRK PÅ SLAGELSE MUSEUM

På Slagelse Museum kan du opleve, hvordan handel og håndværk har udviklet sig de sidste 200 år af byens historie. H. C. Andersen har også sat sit aftryk på byens historie og museets udstilling, da han boede i Slagelse fra 1822-26.

Slagelse Museums indgang ligger lige der, hvor Madam Kikkebusch's Gjæstgiveri "Lille Postgaard" lå for 200 år siden. Her overnattede H.C. Andersen på sin første aften i Slagelse den 26. oktober 1822.

Guiden vil føre dig igennem udvalgte nedslag på museet, hvor der er nok at udforske for både voksne og børn. Vælg de nedslag du synes er spændende eller følg hele turen, hvis du har lyst. På museet kan du købe en aktivitetspose for børn, som hører til opgaverne.

1 INDGANGEN – KØBMANDSBUTIKKEN

Vi starter i den gamle købmandsbutik. Det var købmanden, der fandt varerne frem til kunderne. Det var en mere personlig måde at købe ind på end i dag, og derfor vidste købmanden også tit besked om den nyeste sladder. Det første supermarked, hvor kunderne selv kunne få lov til at tage varerne ned fra hylderne, åbnede i 1953. Købmandsbutikken her på museet har varer fra 1940-50'erne, og kasseapparatet fra 1934 kan højst vise 99,99 kr. Købmandsbutikkerne var også et fremskridt i forhold til handelslivet. Da næringsfrihedsloven blev indført i 1862, kunne købmændene også åbne butikker udenfor købstæderne, så kunderne kunne samle deres indkøb et sted.

Vidste du: at man sagde, at en udlært købmand skulle kunne springe over disken med to fyldte ølkasser under armen? De fleste varer kom i store sække og tønder.

For børn: Find sukkertop, sukkerrivejern, toiletpapir, æg og sild.

Fortsæt gennem museet til du når ned til håndværkergaden.

Håndværkergaden forestiller købstaden Slagelse fra 1820. Købstæder havde særlige rettigheder for eksempel eneret på handel og håndværk, som ikke måtte foregå udenfor købstæderne.

Scenografien i håndværkergaden var oprindeligt kulisser til TV-serien Unge Andersen fra 2005 om H. C. Andersens liv, mens han gik på latinskolen i Slagelse.

2 SMEDEN

Alle de andre håndværkere var afhængige af smeden, for han lavede deres værktøj. Derfor bliver han også kaldt alle håndværks moder. Smeden var en af de få håndværkere, der måtte drive forretning i landsbyerne udenfor købstaden. Man kunne simpelthen ikke undvære smeden ude på landet, og derfor var han undtaget reglerne om at samle handel og håndværk i købstæderne. Smeden kunne ikke bare lave og reparere værktøj og sko heste, han kunne også trække tænder ud og fjerne bylder. Larmen fra hans værksted kunne høres på lang afstand.

Vidste du: at når en smed blev udlært, skulle han som en del af sin svendeprøve bide spidsen af et søm? Og det kan du bide spids på!

For børn: Gå en tur gennem håndværkergaden. Find tre håndværk du kan genkende og to, du ikke kender. Findes de stadig i dag?

3 MALEREN

Her ser du malermester Friis' værksted, som lå i Smedegade. I 1798, da virksomheden blev oprettet, lavede maleren selv sin maling ved at blande tørfarver med et bindemiddel som olie, lak eller kalk. Farve og bindemiddel blev æltet sammen på en flise med en stor kegle af granit, der blev kaldt en løber.

I skufferne kan man se rester efter tørfarverne. Farverne kunne være lavet af jordfarver som rød eller gul okker men kunne også komme fra kostbare sten som den ultramarin blå lapis lazuli. I 1826 fandt man ud af, hvordan man kunne fremstille den kostbare ultramarin kunstigt. De mineralske farver var lysægte modsat farver udvundet af dyr og planter, som ofte faldede i solen.

Vidste du: at Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset var en straffeanstalt på Christianshavn? De værste forbrydere sad i Rasphuset og filede giftigt farvetræ fra kolonierne til pulver.

For børn: Hvilke farver skal man bruge for at lave lilla og grøn? Kombiner de farvede stykker cellofan.

4 SKOMAGEREN

Ikke alle træskomænd var lige dygtige. Nogle træsko var ren tortur, og man sagde ”den ene træsko passer lidt bedre end den anden, men dårlige er de begge.” En dygtig træskomand kunne få bugt med både ligtorne og knyster. Træsko med læder over vristen kom først frem omkring 1870, og var dyre.

Vidste du: at de bedste træsko blev lavet af bøgetræ. Elletræ var let at skære i men blev hurtigt slidt, og når man gik i regn eller dug, så fik man våde tæer.

For børn: Foran træskomageren står et par træsko, tag dem på og gå en tur. Hvordan føles det?

5 HATTEMAGEREN

Stålhatten, der står på bordet, hedder en conformateur. Den blev placeret på kundens hoved, så hattemageren kunne måle hovedformen helt nøjagtigt og efterfølgende formgive hatten.

Vidste du: at Den Gale Hattemager fra Alice i Eventyrland var inspireret af virkeligheden? I 1800-tallet brugte hattemagerne nemlig kviksølv, når de skulle lave filthatte ud af pels, og dampene kunne give hjerneskade.

For børn: Fold en hat af avispapir.

6 TORVET

Se dig omkring, hvordan ser tagene ud? I 1820 blev det bestemt, at man skulle bruge tegl i stedet for stråtag for at mindske brandfaren. De, der gerne ville spare penge, lagde tegl ud til gaden og strå ind mod gården, så brandene bredte sig alligevel. Der var ikke noget brandvæsen, og der var mangel på vand. H. C. Andersen oplevede den nye engelske brandsprøjte, Slagelse fik, og beskrev den og al den virak, den skabte i digtet Den nye Sprøite.

Vidste du: at Schweiserpladsen og Nytorv i Slagelse er et resultat af de store brande? Man valgte bevidst at anlægge pladser i stedet for at genopbygge husene her.

For børn: Forestil dig at det brænder i 1800-tallets Slagelse. Find tre steder hvor branden kunne være opstået. Se dig om i husene. Hvor brugte byboerne ild? Kan du også finde bytrommen fra digtet? Du kan evt. se efter i skolestuen.

7 SKOLESTUEN

I latinskolen var det de dygtigste, der sad forrest og de dårligste bagerst. Hvis børnene var frække, blev de sat i skammekrogen, blev riset eller fik slag med spanskkrøret. Vinduerne var malet med kalkmaling, så børnene ikke sad og kiggede ud ad vinduet.

Vidste du: at H.C. Andersen blev sendt i latinskole i Slagelse, da han var 17 år? Han kom i 2. kl. og blev både drillet af de yngre elever og af skolens rektor Meisling. For H.C. Andersen kom byen til at hedde Plagelse. Latinskolen lå dengang i Bredegade 6.

For børn: Skriv med griffel på de små tavler.

8 KØKKENET

Ved spisebordet kan du se gåsebænken. Det var her mændene og drengene sad og lod sig varte op af kvinderne, der lavede mad. Inde i bænken bag hjertevinduerne lå gæssene og rugede deres unger ud. Gæslingerne fik lov til at blive inde i varmen, mens de var små, for de ville dø, hvis det blev frost.

Vidste du: at køkkenet ofte lå mod nord, så man kunne holde maden kølig i længere tid?

For børn: Kan du finde H.C. Andersens kammer? Sådan kunne H.C. Andersens værelse have set ud, mens han boede i Slagelse. Ligner det dit værelse?

9 1. SAL. FUGLEKONGESKIVER

Gå tilbage til mellemgangen og gå ovenpå til væggen med fuglekongeskiver.

Fugleskydning var en skydekonkurrence, hvor det gjaldt om at ramme en træfugl på en lang stang. Vinderen blev fuglekonge. Man kunne også betale en anden for at skyde for sig. Det var årets vinder, der valgte motivet på skiven. I 1914 vandt købmand Skovbro, og han valgte et motiv fra 1. Verdenskrigs ubådskrig. Der er bevaret 101 skiver fra Slagelse Bestandige Fugleskydningsselskab. Medlemmerne var spidsborgerne i byen, dvs. håndværksmestre, købmænd, sagførere, bankdirektører, godsejere osv.

Vidste du: at udtrykket ”at have skudt papegøjen” stammer fra fugleskydning?

For børn: Find billedet fra 1839, hvor man kan se træfuglen på toppen af en høj stang lige inden fugleskydningen starter. Hvilke andre motiver kan du finde? Tegn din egen fuglekongeskive.